

AKTUELL KOMMENTAR

Økt omstillingsevne blant norske oljeleverandører

NR 4 | 2016

ANNA SANDVIG BRANDER,
HENRIETTE BREKKE
OG BJØRN E. NAUG

Synspunktene i denne kommentaren representerer forfatterens syn og kan ikke nødvendigvis tillegges Norges Bank



NORGES BANK

Økt omstillingsevne blant norske oljeleverandører

NORGES BANK

AKTUELL KOMMENTAR
NR 4 | 2016

ØKT OMSTILLINGSEVNE
BLANT NORSKE
OLJELEVERANDØRER

Norske oljeleverandører har opplevd et kraftig fall i etterspørselen den siste tiden. Virkningene av denne nedgangen på norsk økonomi vil blant annet avhenge av omstillingsevnen i leverandørindustrien. Vi ser her på oljeleverandørenes vurderinger av egen omstillingsevne, målt som muligheten til å erstatte deler av nedgangen i den petroleumsrelaterte omsetningen med økt omsetning i andre markeder. Analysen er basert på en spesialundersøkelse blant oljeleverandører i Norges Banks regionale nettverk, gjennomført i januar-februar og oktober-november i fjor. Andelen som ventet å kunne vri seg over til andre markeder var større i slutten av 2015 enn i starten av året. Det gir støtte til en hypotese om at svekkelsen av kronekursen og nedgangen i petroleumsvirksomheten i fjor bidro til å øke omstillingsevnen og -viljen blant norske oljeleverandører.

De rene oljeleverandørene, som kun leverer til petroleumsvirksomhet i dag, anslo i slutten av 2015 at de kunne erstatte nesten 10 prosent av nedgangen i den petroleumsrelaterte omsetningen i andre markeder. Oljeleverandørene som allerede er representert i andre markeder, ventet å kunne erstatte nesten 20 prosent. Verft, offshorerederier og maritime utstyrsleverandører utgjør hoveddelen av bedriftene som rapporterte om gode muligheter til å vri omsetningen. Flere oljeleverandører i disse sektorene har fått kontrakter innen havbruk, fiskeri og offshore vindkraft det siste året.

Av Anna Sandvig Brander, Henriette Brekke og Bjørn E. Naug¹

Innledning

Etterspørselen fra norsk og utenlandsk petroleumsvirksomhet økte markert fra 2002 til 2013, drevet av en kraftig oppgang i oljeprisen. Det førte til en sterk økning i verdiskapningen blant norske oljeleverandører og andre bedrifter med petroleumsrelatert omsetning. Samtidig valgte stadig flere bedrifter å vri sin produksjon mot petroleumsvirksomhet for å øke omsetningen og lønnsomheten.

Den høye aktiviteten førte til at kostnadsnivået i petroleumsnæringen også økte betydelig. Kostnadene fortsatte å vokse fra 2011 til 2013 samtidig som oljeprisen holdt seg stabil rundt 110 dollar. Den svekkede lønnsomheten førte etter hvert til at oljeselskapene satte i verk en rekke tiltak for å redusere sine utgifter til drift, vedlikehold og investeringer. Fallet i oljeprisen gjennom 2014 og 2015 bidro til å redusere aktiviteten ytterligere. Norges Bank anslår, i likhet med de fleste andre prognosemiljøer, at etterspørselen fra norsk og utenlandsk petroleumsvirksomhet vil fortsette å falle de nærmeste årene. Nedgangen i denne etterspørselen gir betydelige negative ringvirkninger for norsk økonomi generelt og oljeleverandørene spesielt.

Virkningene av nedgangen i petroleumsvirksomheten på norsk økonomi vil blant annet avhenge av omstillingsevnen i bedriftene og av arbeidskraftens mobilitet mellom bedrifter, næringer og regioner. I denne artikkelen ser vi nærmere på omstillingsevnen blant norske oljeleverandører, målt ved evnen til å kompensere for lavere petroleumsrelatert omsetning ved å øke omsetningen i andre markeder. Analysen er basert på en spesialundersøkelse blant oljeleverandørene som deltok i

¹ Vi takker Kjersti Haugland og Per Espen Lilleås for nyttige innspill og kommentarer.

Regionalt nettverks intervjurunder 1/2015 og 4/2015, gjennomført i januar-februar og oktober-november i fjor.² I runde 1 deltok 34 slike bedrifter i undersøkelsen, mens 32 bedrifter deltok i runde 4. Totalt hadde disse bedriftene over 40 000 ansatte som var knyttet til petroleumsrelatert virksomhet på intervjutidspunktet, om lag en fjerdedel av den petroleumsrelaterte sysselsettingen blant norske oljeleverandører.³ Bedriftene ble spurt om omfanget av sin petroleumsrelaterte omsetning og om sin oppfatning av hvor mye av nedgangen i denne omsetningen som kan erstattes i andre markeder.

En lignende undersøkelse fra høsten 2012 indikerte at oljeleverandørene da i begrenset grad vurderte en slik vridning som mulig, se Brander, Brekke og Naug (2013). Det er imidlertid grunn til å tro at nedgangen i petroleumsvirksomheten og svekkelsen av kronekursen de to siste årene har påvirket oljeleverandørenes vurdering av egen omstillingsevne. Høsten 2012 var aktiviteten i petroleumsnæringen høy og økende, og det var i liten grad aktuelt for oljeleverandørene å vri seg over til annen virksomhet. Nå har de fleste oljeleverandørene opplevd et sterkt fall i den petroleumsrelaterte omsetningen, og har i større grad måttet vurdere alternative inntektskilder. Den svake kronekursen har bidratt til å hjelpe omstillingen ved å (a) gi økt aktivitet i andre sektorer i Norge som oljeleverandørene kan levere til og (b) styrke oljeleverandørenes konkurransevne overfor utenlandske konkurrenter i alternative markeder. Siden kronekursen og etterspørselen fra petroleumsvirksomheten svekket seg betydelig gjennom 2015, er det også grunn til å tro at omstillingsevnen og -viljen var sterkere mot slutten av året enn ved starten av året. Vi undersøker dette ved å sammenligne resultatene fra rundene 1/2015 og 4/2015.

Flere oljeleverandører har den siste tiden fått kontrakter i alternative markeder. Felles for de fleste av disse bedriftene er at de hadde leveranser i alternative markeder før oljenedturen startet. Det virker sannsynlig at slike oljeleverandører har lettere for å omstille seg enn oljeleverandører som kun har petroleumsrelatert omsetning. Vi undersøker denne hypotesen ved å sammenlikne svarene fra rene oljeleverandører med svarene fra oljeleverandører som også har leveranser til andre sektorer enn petroleumssektoren i Norge og utlandet.

Definisjoner:

Oljeleverandør: Bedrift som leverer varer og/eller tjenester som er spesialtilpasset til behovene i petroleumsvirksomhet.

Petroleumsrelatert omsetning: Leveranser til oljeselskaper og (andre) oljeleverandører i Norge og utlandet fra virksomhet i Norge.

Hvor stor del av omsetningen er petroleumsrelatert?

For å undersøke om det er store forskjeller i omstillingsevne mellom rene oljeleverandører og oljeleverandører som også har omsetning i andre markeder, ba vi først bedriftene om å anslå hvor stor prosentandel av omsetningen som er petroleumsrelatert. Svaralternativene var: 0, 1-25, 26-50, 51-75, 76-99 og 100. Svarene ble vektet med sysselsettingen i bedriftene. Figur 1 viser fordelingen av svarene når de to rundene ses under ett.

De fleste oljeleverandørene oppga at en betydelig andel av omsetningen er petroleumsrelatert. Bedriftene som anslo en andel på 100 prosent står for nesten 60

² Norges Bank (2015a, 2015b) viser en oversikt over alle bedriftene som deltok i rundene 1/2015 og 4/2015 av Regionalt nettverk.

³ Blongren m.fl. (2015) fant at oljeleverandørene hadde 154 000 ansatte knyttet til petroleumsrelatert virksomhet i 2014. Det utgjorde åtte prosent av sysselsettingen i Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning.

prosent av sysselsettingen i utvalget. De fleste av de øvrige bedriftene oppga at mer enn halvparten av omsetningen er petroleumsrelatert. Den petroleumsrelaterte omsetningen utgjorde i snitt rundt 90 prosent av leverandørenes omsetning.⁴ Andelen var på 75 prosent blant bedriftene som også hadde leveranser i alternative markeder.

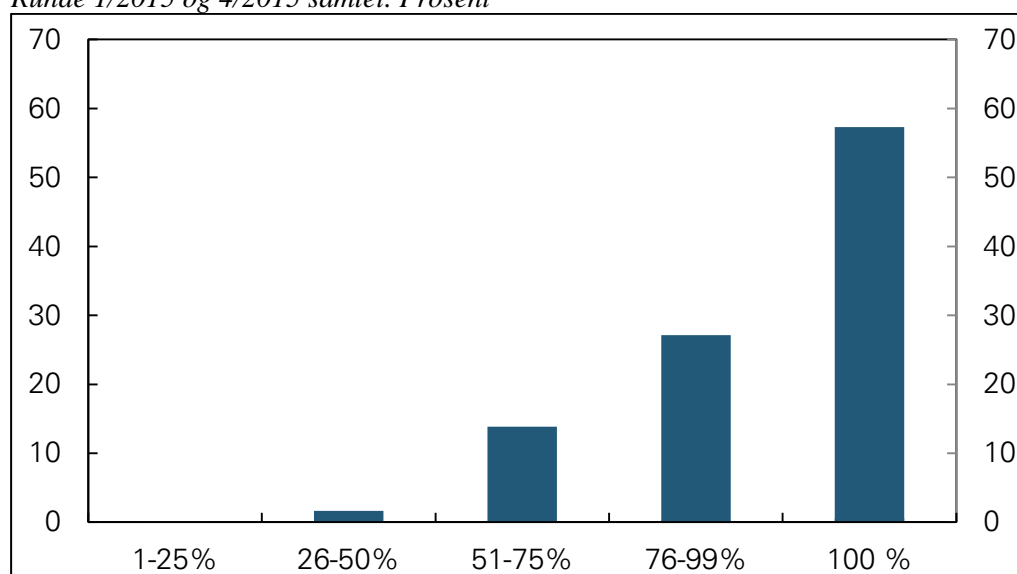
NORGES BANK

AKTUELL KOMMENTAR
NR 4 | 2016

ØKT OMSTILLINGSEVNE
BLANT NORSKE
OLJELEVERANDØRER

Bedriftene som deltok i runde 4 hadde i snitt lavere andel petroleumsrelatert omsetning enn bedriftene som deltok i runde 1. Det gjenspeiler at (a) det var færre rene oljeleverandører i runde 4 enn i runde 1 og (b) nesten alle bedriftene med 51-75 prosent petroleumsrelatert omsetning deltok i runde 4. Den lavere andelen petroleumsrelatert omsetning i runde 4 kan knyttes til fallet i denne omsetningen gjennom 2015. Den øvrige omsetningen gikk derimot opp gjennom fjoråret, godt hjulpet av en stadig svakere kronkurs, ifølge informasjon fra de ordinære intervjuundene i Regionalt nettverk. Samtidig meldte en betydelig andel av oljeleverandørene i runde 4 at de hadde satset aktivt på nye markeder i 2015.

Figur 1. Andel av omsetningen som er petroleumsrelatert
Runde 1/2015 og 4/2015 samlet. Prosent¹⁾



¹⁾ Svarene er vektet med den samlede sysselsettingen i bedriftene. Kilde: Norges Banks regionale nettverk

I hvilken grad kan oljeleverandørene erstatte nedgang i den petroleumsrelaterte omsetningen ved å øke omsetningen i andre markeder?

Vi forsøkte å anslå bedriftenes omstillingsevne ved å stille dem følgende spørsmål: «Dersom den petroleumsrelaterte omsetningen har falt det siste året og/eller ventes å falle i løpet av de kommende to årene: Hvor stor prosentandel av denne nedgangen kan erstattes av økt omsetning i ikke-petroleumsrelaterte markeder i løpet av 1-2 år?» Svaralternativene var: 0, 1-25, 26-50, 51-75, 76-99 og 100.⁵ Svarene ble vektet med anslag for den petroleumsrelaterte sysselsettingen i bedriftene.⁶

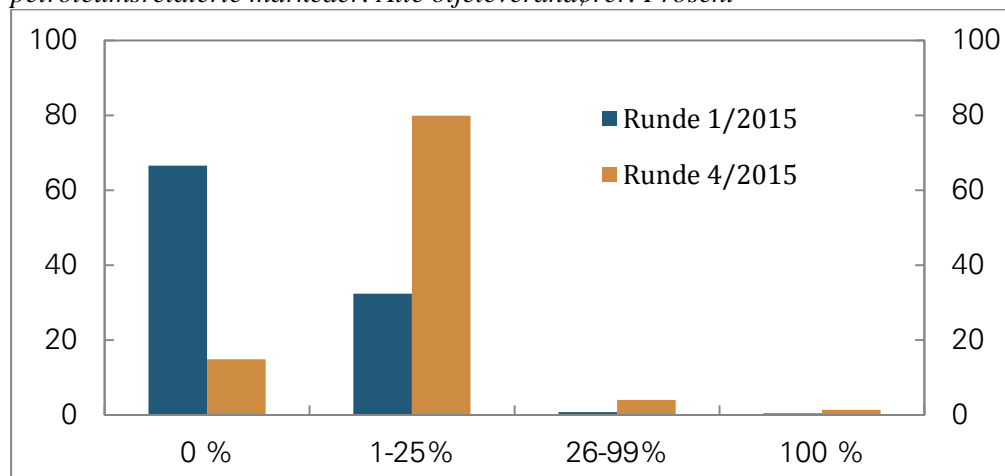
⁴ Vi multipliserte svarandelene i figur 1 med midtpunktene i de respektive intervallene og summerte dem.

⁵ I Brander, Brekke og Naug (2013) benyttet vi 0-20, 20-40 osv. som svaralternativer. Resultatene fra undersøkelsen i 2015 er derfor ikke direkte sammenliknbare med resultatene fra den forrige undersøkelsen.

⁶ Vi beregnet først den petroleumsrelaterte sysselsettingen i hver bedrift som samlet sysselsetting i bedriften multiplisert med midtpunktet i intervallet for andelen av omsetningen som er petroleumsrelatert. Deretter beregnet vi andelen av den petroleumsrelaterte sysselsettingen (blant bedriftene som svarte på spørsmålet) som er knyttet til hvert av svaralternativene.

I begynnelsen av 2015 rapporterte kun en tredjedel av oljeleverandørene at de kunne erstatte noe av nedgangen i den petroleumsrelaterte omsetningen ved å øke omsetningen i andre markeder. Ved slutten av året meldte 85 prosent av bedriftene at de i noen grad kan vri seg over til andre markeder. Svært få av bedriftene rapporterer at de kan erstatte mer enn 25 prosent.

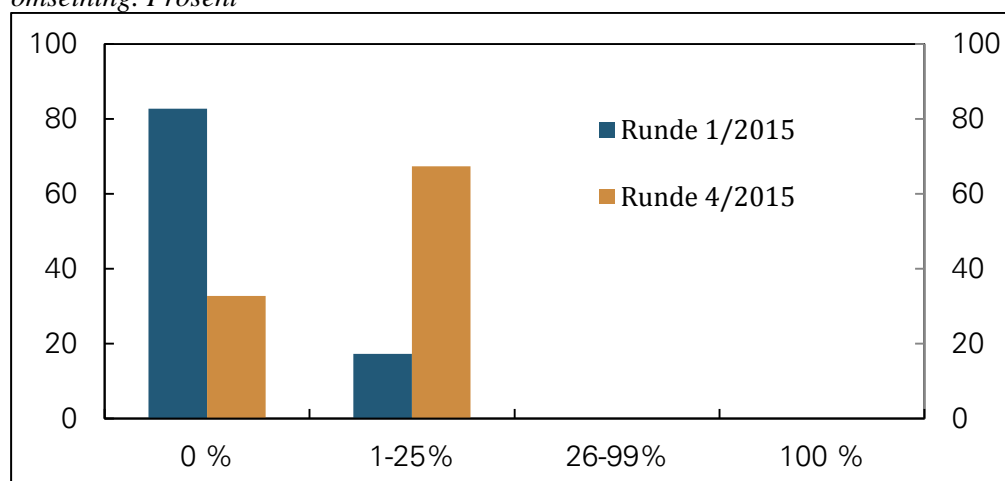
Figur 2. Andel av nedgangen i petroleumsrelatert omsetning som kan erstattes i ikke-petroleumsrelaterte markeder. Alle oljeleverandører. Prosent ¹⁾



¹⁾ Svarene er vektet med sysselsettingen og andelen petroleumsrelatert omsetning i bedriftene.
Kilde: Norges Banks regionale nettverk

Forskjellen mellom de to rundene kan gjenspeile at de rene oljeleverandørene, som kan ha større utfordringer med å omstille seg enn leverandørene som allerede er representert i andre markeder, utgjorde en større del av utvalget i runde 1 enn i runde 4. Vi undersøkte dette nærmere ved å se på omstillingsevnen til de to leverandørkategoriene hver for seg.

Figur 3. Andel av nedgangen i petroleumsrelatert omsetning som kan erstattes i ikke-petroleumsrelaterte markeder. Leverandører som kun har petroleumsrelatert omsetning. Prosent ¹⁾



¹⁾ Svarene er vektet med sysselsettingen og andelen petroleumsrelatert omsetning i bedriftene.
Kilde: Norges Banks regionale nettverk

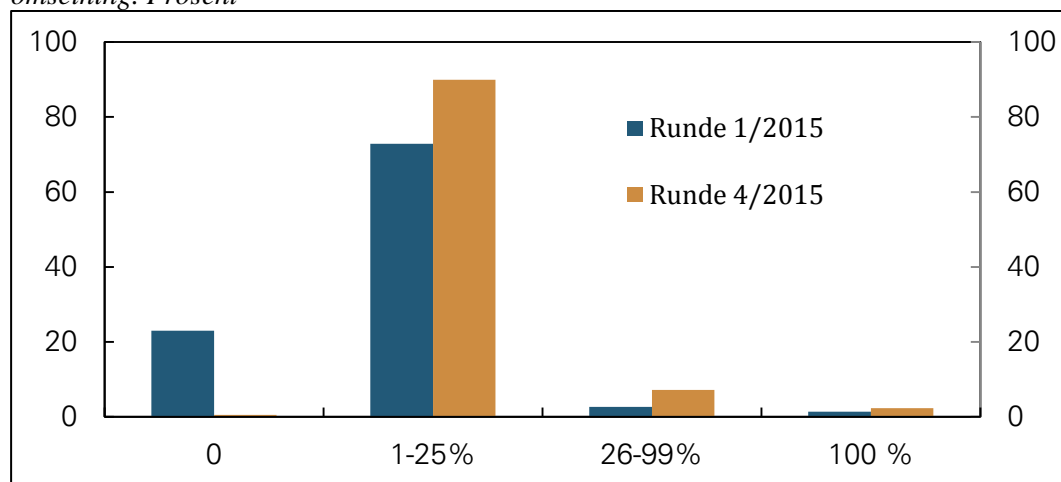
I runde 1 oppga over fire femtedeler av de rene oljeleverandørene at ikke noe av bortfallet av den petroleumsrelaterte omsetningen kunne erstattes i andre markeder, se

figur 3. Det kan se ut til at denne gruppen i økende grad har sett muligheter for å vri produksjonen i løpet av året. I runde 4 oppga kun en tredjedel av de rene oljeleverandørene at de ikke kan erstatte noe av nedgangen i den petroleumsrelaterte omsetningen i alternative markeder. De øvrige to tredjedelene rapporterte at de ventet å kunne erstatte mellom 1 og 25 prosent.

Også oljeleverandørene med en mer variert etterspørselsbase ser ut til å ha bedret vridningsevnen i løpet av 2015, se figur 4. Mens litt over en femtedel av bedriftene i denne gruppen ikke så noen muligheter for å erstatte bortfall i petroleumsrelatert omsetning i starten av 2015, hadde denne andelen sunket til nær null ved slutten av året. Ni av ti bedrifter i denne gruppen ventet da å kunne erstatte mellom 1 og 25 prosent av nedgangen i den petroleumsrelaterte omsetningen i andre markeder.

Verft, offshorerederier og maritime utstyrsleverandører utgjør hoveddelen av bedriftene som rapporterte om gode muligheter til å vri omsetningen. Flere bedrifter i disse sektorene har fått kontrakter innen havbruk, fiskeri og offshore vindkraft det siste året.

Figur 4. Andel av nedgangen i petroleumsrelatert omsetning som kan erstattes i ikke-petroleumsrelaterte markeder. Leverandører som også har ikke-petroleumsrelatert omsetning. Prosent ¹⁾



¹⁾ Svarene er vektet med sysselsettingen og andelen petroleumsrelatert omsetning i bedriftene.

Kilde: Norges Banks regionale nettverk

Til tross for at den forventede omstillingsevnen ser ut til å ha økt i løpet av 2015, anses mulighetene til vridning fortsatt som begrenset. I oktober-november ventet et vektet snitt av alle oljeleverandørene å kunne erstatte 13 prosent av nedgangen i petroleumsrelatert omsetning ved å øke omsetningen i andre markeder, se tabell 1. De rene oljeleverandørene forventet å kunne erstatte nesten 10 prosent, mens de resterende oljeleverandørene så muligheter for å erstatte nesten 20 prosent av bortfallet.

Tabell 1. Andel av nedgangen i petroleumsrelatert omsetning som kan erstattes i andre markeder. Anslag basert på figur 2-4. Sysselsettingsvektet. Prosent¹

	Runde 1	Runde 4
Alle oljeleverandører	5	13
- Leverandører som kun har petroleumsrelatert omsetning	2	8
- Leverandører som også har ikke-petroleumsrelatert omsetning	13	18

¹Prosentandelene er beregnet ved å multiplisere svarandelene med midtpunktene i de respektive intervallene og deretter summert dem.

Avslutning

I denne kommentaren har vi sett nærmere på norske oljeleverandørers mulighet til å erstatte fallende petroleumsrelatert omsetning ved å øke omsetningen i andre markeder. Vi har gjennomført en spørreundersøkelse i Regionalt nettverk i to runder: én i starten og én i slutten av 2015. Bedriftene som deltok i slutten av året meldte om en bedre vridningsevne enn dem som deltok i starten av året. Evnen var likevel fortsatt på et relativt lavt nivå for oljeleverandørene under ett. De rene oljeleverandørene rapporterte om mindre vridningsmuligheter enn oljeleverandørene som allerede er representert i andre markeder. Begge gruppene meldte om økte muligheter gjennom fjoråret.

Referanser

Blomgren, Atle, Christian Quale, Randi Austnes-Underhaug, Anne Marthe Harstad, Sveinung Fjose, Kristina Wifstad, Christian Mellbye, Ida B. Amble, Carl Erik Nyvold, Tom Steffensen, Jon Ragnar Viggen, Frode Iglebæk, Tor Arnesen, Svein Erik Hagen, (2015): «Industribyggerne 2015». Rapport IRIS – 2015/031.

<https://www.norskoljeoggass.no/Global/Publikasjoner/Industribyggerne%202015%20IRIS.pdf>

Brander, Anna, Henriette Brekke og Bjørn E. Naug (2013): «Hvordan vil omsetningen i norske bedrifter bli påvirket av et fall i oljeprisen?» [http://www.norges-bank.no/pages/95982/Aktuell kommentar 2013 4.pdf](http://www.norges-bank.no/pages/95982/Aktuell_kommentar_2013_4.pdf)

Norges Bank (2015a): «Regionalt nettverk – Bedrifter og virksomheter som er blitt kontaktet i arbeidet med runde 2015-1». [http://www.norges-bank.no/pages/102788/Kontaktbedrifter no 1 15.pdf?v=06032015083132&ft=.pdf](http://www.norges-bank.no/pages/102788/Kontaktbedrifter_no_1_15.pdf?v=06032015083132&ft=.pdf)

Norges Bank (2015b): «Regionalt nettverk – Bedrifter og virksomheter som er blitt kontaktet i arbeidet med runde 2015-4». [http://static.norges-bank.no/pages/104102/Regnet kontakter 4-15.pdf?v=04122015084608&ft=.pdf](http://static.norges-bank.no/pages/104102/Regnet_kontakter_4-15.pdf?v=04122015084608&ft=.pdf)

NORGES BANK

AKTUELL KOMMENTAR
NR 4 | 2016

ØKT OMSTILLINGSEVNE
BLANT NORSKE
OLJELEVERANDØRER